

5

שנה חמישית

ברקאי

דף הרחבות – טוהר הנשק

1. לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים, אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב (מהו שכתוב) ולא קרב זה אל זה כל הלילה, באותה הלילה (שטבעו המצרים בים סוף) בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר להם הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?!
(ילקוט שמעוני מלכים א רמז רכג)
2. בהלכה היהודית, הטומאה קשורה בדרך כלל במוות. אדם מת או בעל חיים מת הם טמאים, גם אם מתו מוות טבעי. מכאן עולה, שהטומאה אינה תוצאה של מעשה לא מוסרי אלא של מצב שאינו אידיאלי. הקביעה שהמת מטמא מבטאת את הצורך להתרחק מן המוות, בהיותו מצב לא אידיאלי, אך אין היא מבטאת תפישה שלפיה הנפטר, כביכול, עשה משהו שאינו מוסרי, ובשל כך יש להתרחק ממנו. בדומה לכך, היהדות רואה במלחמה מצב לא אידיאלי, אך מכירה בכך שלעתים היא מוצדקת. לכן, הלוחמים והנשק שננעו במת יהיו טמאים, על אף שהשימוש שנעשה בנשק הוא למטרות מוסריות. ניתן אפוא לומר שלפי התפישה היהודית, אין נשק טהור, כי אין מלחמה אידיאלית.
(עדו רכניץ ואלעזר גולדשטיין, אתיקה צבאית יהודית, עמ' 90-91)
3. חשוב הדבר ביותר, שכאן (בקללת שמעון ולוי על הרג אנשי שכם), עם הנחת אבן הפינה של עם ישראל, מטילים קללה על כל התפרצות הפוגעת במוסר ומשפט, ולו גם נעשתה לטובת הכלל. סבורות המדינות והאומות, כי טובת הכלל מקדשת את הכל, ערמה ואלימות, שבחיי הפרט ענשם בוז ותליה, הרי – אם רק נעשו לטובתה המדומה של המדינה – יש לתת את שכרם משלם, בכתר אזרחי וזר דפנה. חוק המוסר כוחו יפה רק בחיי הפרט, ואילו מדיניות ודיפלומטיה מכירות רק בחוק האינטרסים. הנה צוואת היסוד של עם ישראל מטילה קללה על ערמה ואלימות שנעשו למען המטרה הצודקת ביותר של טובת הכלל, הרי היא מנציחה את התורה, כי גם בחיי הכלל ולמען הכלל יש לטהר – לא רק את המטרות – , אלא גם את הדרכים והתחבולות.
(רש"ר הירש¹ בראשית פרק מט פסוק ז)
4. יש הטוענים כי שעת מלחמה אינה שעה ראויה לכירור ערכי מוסר. לא אחת אנו שומעים את הטענה שיש לנהוג "במלחמה כמו במלחמה", שבעת לחימה יש "להסיר את הכפפות", ובמידה רבה גם את עולו של המוסר. עמדה זו משרתת הן את המיליטנטיזם, הרואים במוסר מכשול בפני הכרעת האויב, והן את הפציפיסטים, השוללים את עצם תופעת המלחמה, משום שלידם, היא הותרת תחת אושיות המוסר. ואולם, העמדה היהודית היא שונה. לפי עמדה זו, אין לראות במלחמה סתירה מוחלטת למוסר, וצבא יהודי יכול, ואף חייב, להתנהל בצורה מוסרית גם בעת מלחמה.
(עדו רכניץ ואלעזר גולדשטיין, אתיקה צבאית יהודית, עמ' 30)
5. קיימות גם תגובות צדקניות, משמאל ומימין, המתמקדות רק בקורבנות של דרך פעולה אחת. התגובה הצדקנית משמאל רואה רק פלשתינאים הנפגעים על לא עוול בכפם. התגובה הצדקנית מימין רואה רק ישראלים הנרצחים בפיוגעי טרור. שתיהן לא מוסריות. האדם המוסרי מתבונן במכלול הסכנות שבמציאות. האדם המוסרי לא מביט בעין אחת וגם לא בוכה בעין אחת.
(אסא כשר, דילמה טרגית, הארץ, 29.2.2004)

¹ הרב שמשון בן רפאל הירש (גרמניה, 1808-1888) היה מאבותיה של הנאו-אורתודוקסיה בגרמניה במאה ה-19. הנהיג את דרך "תורה עם דרך ארץ" ודגל במודרניזציה, בצד מאבק ברפורמים.

6. "אל תעיזו להעניש חפים מפשע"... פטפוט שטחי וצבוע. כמלחמה, כל מלחמה ומלחמה, הלוא כל צד וצד הוא חף מפשע. מה פשע נגדי חייל האויב היוצא כנגדי – אביון כמוני, עיוור כמוני, עבד כמוני, שגייסוהו באונס? אם תפרוץ מלחמה, פה אחד נדרוש כולנו הסגר-ים והסגר יבשה על [אדמת] השונא, להרעיב את תושביה עם נשים וטף החפים מפשע (...) אין מלחמה אלא בחפים מפשע כמו שאין מלחמה אלא מלחמת אחים באחים. לכן ארורה היא כל מלחמה וכל צרותיה, תגר ומגן גם יחד, ואם אינך רוצה לנגוע בחף מפשע – גווע. ואם אינך רוצה לנגוע – ירה ואל תפטפוט.
(זאב ו'בוטנסקי, מערכות האצ"ל, חלק ב', עמ' 77)
7. אנחנו בדרכיהם לא נלך ובמעשיהם לא נעשה (...) גם בזמן של התנפלות אכזרית על נפשותינו ועל רכושנו, אנו מתגברים לעצור בעד מידת השנאה והנקמה. אנחנו מלומדי נסיון. (...) ואילולא הירושה היקרה שירשנו מנביאינו, היינו כולנו נשרפים מאש השנאה כמעט לכל העמים שעל פני האדמה, שהתעללו בנו במשך הרבה דורות. אבל שכינת הרחמים והאהבה גוברת בנו ועוצרת בעד רגשי השנאה והנקמה ואומרת לנו – לא יומתו בנים על חטא אבותם. לא חולשה היא ההבלגה, אלא גבורה עילאית, גבורה נצחית, לנו ולדורות. ואולם אינני אומר שנשב בחיבוק ידיים ונכיש באדישות על מעשי הרצח והשוד שנעשים בארצנו (...) אולם צריכים להזהר בתכלית הזהירות שלא לנגוע, חלילה, באלה שלא נגעו בנו לרעה (...)
(אלכסנדר ז'סקינד רבינוביץ², עיתון "דבר", 14.4.1937)
8. ב-12 במאי 1992 דקר עדנאן אלאפנדי (...) שני ילדים יהודים ליד שוק מחנה יהודה. לאחר האירוע דלק המון זועם אחר המחבל. יריות נורו, לבסוף נתפס המחבל בחניון. המחבל שכב על הקרקע, והחמון הכה אותו נמרצות. בלה פריינד, שעברה במקרה במקום, ראתה את המקרה, הצליחה להסתנן בין האנשים ולהגיע אל המחבל. היא גוננה עליו בגופה, בעת שאנשים כינוה: "אוהבת ערבים!", בעטו בה, הכו אותה באגרופיהם, אמו של אחד הילדים הפצועים קיללה אותה; ומאוחר יותר אמרה כי זעמה על פריינד גדול מזעמה על המחבל. כעבור 27 דקות, הגיעה המשטרה למקום ועצרה את המחבל.
(מתוך הערך "בלה פריינד", ויקפדיה)
9. לא מפני מאיסה ומשבר רשאי האדם להיות אלים. בהחלט לפעמים יש לפעול בתקיפות, אך רק כאשר השכל והדעת מצוים כן, ולא מתוך התפרצות רגשות אפלים (...) אי אפשר לנהל את החיים על ידי רגשות, לא של קנאה וזעם, ולא של חמלה ורוך (...) מנהיג המדינה צריך לפעול בשעור ובסדר כפי הראוי, בהערכה צודקת ומדוייקת ואל יתיר רסן לכעס, ולא יימשך אחרי סחף של רגשות. כל היסחפות אחרי רגש היא רעה. לפעמים על המנהיג להיות רחום וחנון. אך לא מפני המיית הלב, אלא מפני שכך דורשת טובת המדינה, ולפעמים עליו להיות נוטר ונוקם ובעל הימה, אך לא מפני שהוא כועס, אלא מפני שכך הוא הטוב.
(הרב שלמה אבינר³, סוהר הנשק, עטורי כהנים 90)
10. והיוצא מכל זה, שיש מקום לפעולות תגמול ונקם נגד צוררי ישראל, ופעולה כזאת היא בגדר מלחמת מצווה. וכל אסון ופגע שקורה לפורעים ולבעלי בריתם ולילדיהם, הם הם שערכים לזה, והם עוונם יישאו. ואין שום חובה להימנע מפעולות תגמול מחמת חשש שייפגעו בזה חפים מפשע, כי לא אנו הגורמים, כי אם הם עצמם, ואנחנו נקיים. אכן, לפגוע לכתחילה בכוונה בילדים, כזה לא מצינו אלא בחטא עבודה זרה. על כן מן הראוי לשמור עצמם מלנגוע בהם.
(הרב שאול ישראל⁴, עמוד הימיני, סי' ט"ז, עמ' רה).

² אלכסנדר ז'סקינד רבינוביץ (אז"ר) (נולד ברוסיה ב-1854, נפטר בישראל ב-1945) היה סופר, ביוגרף ומתרגם.

³ הרב שלמה חיים הכהן אבינר (נולד בצרפת ב-1943) הוא ראש ישיבת עטרת ירושלים בירושלים ורב היישוב בית אל לשעבר, מהרבנים הבולטים בציונות הדתית. עורך שיחותיו של רבו הרב צבי יהודה קוק.

⁴ הרב שאול ישראלי (נולד בבבלארוס ב-1909, נפטר בישראל ב-1995) היה רב, דיין בבית הדין הרבני הגדול, חבר במועצת הרבנות הראשית, ראש ישיבת מרכז הרב ונשיא מכון ארץ חמדה.